

ÜÇ “VİRÂN HÂNE” KASİDESİ

Müberra GÜRGENDERELİ*

ÖZET

Bu çalışmada, Cinânî, Ziyâî ve Şeyh Gâlib'e ait üç kasidenin teşbîb bölümleri incelenmiştir. Cinânî ve Ziyâî'nin evlerini, Şeyh Gâlib'in de Galata Mevlevîhânesi'ni anlattığı bu bölümler, klasik dâriye kasidelerindekilerden farklıdır. Bunlarda sanatlı, gösterişli, süslü binalar yerine perişan haldeki yıkık dökük hâneler anlatılmaktadır.

Hasbihal tarzı anlatımla mizahî bir nitelikte yazılan bu teşbîbler, tasvir özellikleri yönünden incelenip klasik dâriye kasidelerindeki teşbîblerle karşılaştırılmıştır. Böylece üç kaside arasındaki farklılıklara, bunların belge değeri olan ve divan şiiri-sosyal hayat ilişkisini gösteren özelliklerine dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kaside, dâriye, Cinânî, Ziyâî, Şeyh Gâlib, hasbihal, mizah.

THE KASİDE OF THREE “ANCIENT HOUSES”

ABSTRACT

In this paper, the *teşbîb* parts of three *kasides* belonging to *Cinânî*, *Ziyâî* and *Şeyh Gâlib* are studied. These parts, where *Cinânî* and *Ziyâî* describe their own houses and *Şeyh Gâlib* the Galata Mawlawi Lodge House, are different from the classical *dâriye kasides*. In these *kasides*, instead of artistic and deluxe buildings, dilapidated homes are depicted.

These *teşbîbs* written humorously in a *Hasbihal* way of narration are compared to classical *dâriyes* by being analyzed in terms of their depictive characteristics. Thus, the differences of these *kasides*, the relation

* Yrd. Doç. Dr., Trakya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü muberragur@hotmail.com

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*
Volume 5/1 Winter 2010

between classical Ottoman poetry (*Divan* poetry) and social life, and the characteristics of *kasides* holding the value of being documents are emphasized.

Key Words: Kaside, dariye, Cinani, Ziyai, Şeyh Galib, hasbihal, humor.

Giriş

Bir kişiyi övmek ve genellikle karşılığında yardım istemek için yazılan şiirlere kaside denir. Kaside, Arap edebiyatında doğmuş ve İran'da bazı değişikliklere uğrayarak gelişmiş, oradan da Türk edebiyatına girmiştir (İpekten 2005, 38). Kasidenin giriş bölümü olan teşbîb (nesîb), aşk ya da kaside geleneğine uygun bir konunun tasvir edildiği bölümdür. Bu bölümü, övgüye geçilen bir iki beyitlik girîzgâh, övülenin özelliklerinin anlatıldığı methiye, kaside içindeki gazelin yer aldığı tegazzül, şairin kendisini övdüğü ve kaside sunduğu kişiden beklentisini ifade ettiği fahriye, övülen hakkındaki temennilerin bulunduğu dua bölümleri takip eder.

Kasideler teşbîb ve methiye bölümlerinde işlenen konulara ya da redif ve kafiyelerine göre isimler alırlar. Teşbîb bölümünde bahardan bahsedene bahâriye, kıştan bahsedene şitâiye, ramazandan bahsedene ramazâniye, padişahın tahta çıkışını kutlamak amacıyla yazılan kasidelere cülûsiye denir (Saraç 2007, 24). Bazı şairler, kasidelerinin nesîb bölümlerinde memdûhun yaptırdığı güzel, şaşaalı bir köşkün, binanın ya da evin tasvirini yaparlar. Bu kasidelere de dâriye adı verilir.

“Evle ilgili, eve ait” anlamlarını taşıyan dâriyeler, genel olarak kaside nazım şekliyle yazılmışlardır¹. Dâriye türünde yazılmış kasidelere, önce bina tasvir edilir (teşbîb), daha sonra bina sahibinin övgüsüne (methiye) geçilir (Akkuş 2006, 56; Pakalın 1993, 394).

¹ Tarih düşürme metinleri arasında, ev/yapı ile ilgili manzûmeler de dâriye örneği oluşturabilmektedir (Akkuş 2006, 57). Örneğin, Nef'i divanındaki iki tarih kıtası (Kıt'a 6, 10), dâriye özelliği taşımaktadır. Bunlardan biri Sultan IV. Murad'ın yaptırdığı bir köşkün diğeri de çeşmenin tarih kıtasıdır (Akkuş 1993, 275, 278). Bu tarih manzumelerinin sadece ev, köşk, saray ve cami gibi gösterişli ve büyük binalar için değil, bazen de bir kahvehâne (Okuyucu, 146, 147) ya da bir berber dükkânı için (Arslan, 83) yazıldıkları da görülmektedir. Nabi de “Der Vaf-ı Hâne-i Virân” (Bilkan 1997, 1132) başlıklı bir kıt'asında evinin özelliklerinden bahsetmektedir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Örnekleri az olmakla birlikte Bâki, Nef’î, Nâilî ve Nedîm gibi şairlerin divanlarında teşbîb bölümü dâriye olan kasideler bulunmaktadır. XVI.yy.da Bâkî’ye ait “Der-vasf-ı Sarây-ı Ferîdûn Beg” başlıklı kasidenin teşbîb bölümü bir dâriyedir. Şair, teşbîbde şiirle ilgili kelimeleri kullanarak Feridun Bey’in muhteşem sarayı ile kendi mükemmel şiiri arasında benzerlikler kurmuştur.

‘Aceb beyt-i musanna’dır bulunmaz degme dîvânda

Ferah-bahş u safâ-güster neşât-engîz ü rûh-efzâ (Küçük 1994,73)

Nakışlı perdeleri, işlemeli camları, gösterişli avizeleri ile eş benzeri bulunmayan bu saray, süslü buhurdanlıkları ve değerli döşeme kumaşlarıyla güzellik elbisesi giymiş gümüş tenli bir güzele benzer. Sarayın değeri İrem bağıyla karşılaştırılacak olsa, İrem bağı onun bir taşına bile denk olamaz.

XVII. yy. şairlerinden Nef’î’nin dört, Nâilî’nin bir dâriye kasidesi vardır. Bu yüzyılda yazılmış kasideler arasında “nesîblerinde en çok işlenen konu sıralamasında dâriyeler, % 3.61 ile yedinci sırada yer almaktadır” (Aydemir 1996, 140,141). Nef’î divanında yer alan “Der-sitayiş-i Kasr-ı Sultân Osmân”(Akkuş 1993, 86), “Der Medh-i Kasr-ı Muhammed Paşa” (Akkuş 1993, 161), “Der Ta’rîf-i Sa’âdet-hâne-i Şeyhülislâm Muhammed Efendi” (Akkuş 1993, 223), “Der Sitâyiş-i Sarây-ı Şeyhülislâm Merhûm Azîz Efendi” (Akkuş 1993, 243) başlıklı kasidelerin teşbîb bölümleri, dâriye özelliği taşımaktadır.

Nef’î’nin dâriyelerinde; bütün yapılardan üstün, güneşi bile kıskandıracak kadar parlak ve aydınlık köşkler, cennet nehirlerinin aksinin görüldüğü mermerler, her bir lülesinden âb-ı hayât akan havuzlar, cennet vasıfları taşıyan bahçeler, altın ve gümüş kubbeli, havası hoş, latif binalar anlatılır. Bu kasidelerdeki tasvirlerde ve benzetme unsurlarında, adı geçen binaların Kabe’den, felekten, güneşten, cennetten ve bütün değerli madenlerden üstün tutulması söz konusudur.

Nâilî’nin Silahdâr Yusuf Paşa hakkında kaleme aldığı kasidenin teşbîb bölümü bir dâriyedir. Beyitlerde Yusuf Paşa yalısının mimarı, sarayın ışıl ışıl görüntüsü, aydınlatma malzemeleri, rengi şadırvanı ve fiskiyesi tasvir edilmiştir (Akkuş 2006, 58).

XVIII. yy.da Nedîm’in Mustafa Paşa yalısı için kaleme aldığı kaside, dâriye türünün karakteristik özelliklerini vermesi açısından önemlidir (Pala 1989, 121). Yeni tarz ile yapılmış olan bu saray, yeryüzünün en yüksek yerindedir. Cennet ancak onun döşemesi

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

olabilir. Bu yeni doğmuş bebeğin babası Tâk-ı Kısra, annesi Kasr-ı Şîrindir.

Tâk-ı Kısra Kasr-ı Şîrindir peder mâder ana

Bu ikisinin dahi bir tıfl-ı nev-peydâsıdır (Macit 1997, 111)

Nedim'in ikinci dâriyesi, Muhammed Efendi Kasrı vasfında yazdığı kasidedir (Macit 1997, 113). Bu şiirde, ilkbahar kasr suretinde zuhûr etmiştir. Bu kasrın çatısı resimler ve nakışlarla süslüdür. Parlak duvarları cennet bahçelerinin çiçeklerinin aksiyle nakışlanmıştır.

Buraya kadar ele alınan örneklerde görülmektedir ki dâriye kasidelerinde; göklere ulaşan yüksek kubbeli muhteşem saraylar, süslü döşeme ve perdeler, renkli camlar, fiskiyeler, havuzlar, altın ve gümüş süslemeler, parlak mermerler ve cennete benzeyen bahçeler anlatılmaktadır. Oysa Cinânî, Mostarlı Ziyâ'î ve Şeyh Gâlib genel olarak değerlendirmesini yaptığımız bu klasik dâriye anlayışının dışında, hânelerini farklı bir bakış açısıyla tasvir etmişlerdir.

Çalışmamızda; Cinânî, Mostarlı Ziyâ'î ve Şeyh Gâlib tarafından yazılmış, viran haldeki hâneleri tasvir eden üç kasidenin teşbîb bölümleri ele alınıp mukayese edilerek incelenmiştir. Bu bölümlerde; zenginlik, şaşaa, gösteriş ve estetik timsali klasik dâriye kasidelerinin tersine fakirlik, eskilik, virânelik ve yokluk anlatılmıştır.

Ele aldığımız ilk kaside Cinânî'ye aittir. Riyâzü'l-cinân, Cilâü'l-kulûb, Bedâyü'l-âsâr adlı eserleri ile Divan'ı bulunan 16.yy'ın önemli şairi Bursalı Cinânî'nin (ö.1595) pek müreffeh bir hayat sürmediği, divanını dolduran câizenâmelere ve yardım taleplerine dayanarak söylenebilir. Şair sık sık evinin harabeliğinden, atının olmayışından, kışlık yakacağı ve giyeceğini temine güç yetirememekten, iaşe hususundaki fakr u zaruretinden bahisle etrafındaki varlıklı insanlardan yardım ister (Okuyucu 1994, IX).

İkinci kasidenin şairi Mostarlı Ziyâ'î'dir (ö.1584). Divan'ı, Şeyh-i San'ân mesnevisi ve Varka vü Gülşâh isimli henüz bulunamamış bir mesnevisi vardır. Ziyâ'î de tıpkı Cinânî gibi maddi dertleriyle boğuşmuştur. O, harap bir evde oturmaktadır, yakacağı yoktur, karısının karnını doyuracak bir dilim ekmek bile bulamaz. Fakirliğinin yanı sıra bir dönem iftiraya da uğrayan şair, ömrünün büyük bir bölümünü yokluk ve sıkıntılarla mücadele ederek geçirmiştir. (Gürgendereli 2002, 3)

Hüsn ü Aşk, Divan, Şerh-i Cezîre-i Mesnevî ve E's-sohbetü's-sâfiyye adlı eserleri olan Şeyh Gâlib (ö.1799), klasik edebiyatımızın en büyük şairlerindedir. İncelemedeki üçüncü

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

kasidenin şairi olan Gâlib, kasidesini Mevlevîhâne'nin tamiri için III.Selim'e takdim etmiştir.

Şekil Özellikleri

1. **Cinânî (Kasîde-i Hâne-i Köhne² Berây-ı Sultân Murâd Hân)** (Okuyucu 1994, 80-83): 38 beyitlik bu kaside, aruzun “fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün” kalıbıyla yazılmıştır.

Şairin hâne-i vîrânını anlattığı teşbîb bölümü, 1-20. beyitler arasındadır. 21. beyit girizgâh, 22-33. beyitler arası methiye, 34-36. beyit fahriye (34 taç), 37-38. beyitler dua bölümleridir.

Kasidenin kafiyesi, kafiye-i mürdefedir.

2. **Mostarlı Ziyâ'î (Kasîde-i Hâne-i Vîrâne)** (Gürgendereli 2002, 99-101): Ziyâ'î divanının 11. kasidesi olan bu kaside 33 beyittir ve “fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün” kalıbıyla yazılmıştır.

Kasidenin tamamı teşbîb, son beyit taç beyittir. Şair 33 beyitlik teşbîb bölümünde eskimiş, yıkık dökük evinin özelliklerini ayrıntılarıyla anlatır³.

Kasidede ek redif ve kafiye-i mücerrede kullanılmıştır.

3. **Şeyh Gâlib (Galata Mevlevîhânesi Ta‘mîr Olunmak İçin Hudâvendigâr-ı Esbâk Şehîd Sultân Selim Han Hazretleri Huzûrlarına Takdîm Olunan Kasîde-i Ra‘nâ)** (Kalkışım 1994, 71-73): 36 beyitlik kasidenin vezni “mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün”dür.

1-16. beyitler teşbîb, 17 ve 18. beyitler girizgâh, 19-30. beyitler arası methiye, 31-35. beyitler arası fahriye (31 taç), 36. beyit duadır.

Şiirde ek redif ve kafiye-i mürdefe kullanılmıştır.

² Eserin nüshalarından sadece birinde “hâne-i köhne” adı mevcuttur (Okuyucu 1994, 80).

³ Mehmet Çavuşoğlu kasidede bazı bölümlerin yer almayabileceğini ifade ederken “Şurası muhakkak ki methiye ve dua bölümleri kasidelerden hiç eksik olmamıştır” (Çavuşoğlu 1986, 22) der. Ziyâ'î hâne-i vîrâne kasidesinde klasik kaside anlayışının dışına çıkmıştır. Kasidede teşbîb bölümü dışında kaside bölümlerinin hiçbiri bulunmamaktadır. Belki kasidenin taç beyti olan son beyit, fahriye olarak değerlendirilebilir fakat burada da şair kendi özellikleriyle ilgili hiçbir yorum yapmamıştır. Taç beytin son beyit olması, kasidenin yarım kalmış olma ihtimalini de ortadan kaldırmaktadır. Ziyâ'î divanında bulunan diğer kasidelerin bazılarında da kaside bölümlerinin hepsinin bulunmadığı görülmektedir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010

Muhteva Özellikleri

Bu bölümde; adı geçen üç kasideyi *kasidelerin yazılış amacı, hasbıhal tarzı özellikleri, hiciv-mizah özellikleri, teşbîblerde hânelerin tasviri, klasik dâriyelerle karşılaştırma, kasidelerin vesika değerleri* gibi çeşitli yönlerden inceleyeceğiz.

a. Kasidelerin Yazılış Amacı

Kaside nazım şekli, dinî konularda yazılanların dışında şairlerce bir geçim kaynağı olarak kullanılmıştır. Hemen her olay; padişahın tahta oturması, bazı kişilere sadrazamlık, şeyhülislamlık, vezirlik verilmesi, savaşta kazanılan bir başarı, ramazan, bayram ve düğün kutlamaları, yeni bir saray, kasr, çeşme, hamam gibi yapıların tamamlanışı devlet büyüklerine kaside sunmak için bir fırsat olarak değerlendirilmiştir. Her kaside sunan şairi ihsan ve caize ile ödüllendirmek de devlet büyüklerine, ödenmesi gerekli bir borç haline gelmiştir (İpekten 2005, 40)

Kasidesini III. Murat'a sunan Cinânî; fakirliğini, evinin eskiliği sebebiyle çektiği sıkıntıları ve borçlarını ayrıntılı olarak anlattıktan sonra bu yıkık dökük hâneyi ancak padişahın lutfuyla yeniden yapabileceğini, pek çok viraneyi bir anda mamur hale getiren cihan padişahının kendisini mahzun bırakmayacağını ifade eder ve ondan yardım ister. Ancak bu durum, Cinânî için alışılmış bir haldir. Şair, şiirlerinde sık sık fakirliğinden dem vurur, bazen de devlet büyüklerinden câme talep eder. Cihan Okuyucu, Cinânî'nin bu bitmek bilmeyen isteklerini ve câize taleplerini mizacına bağlamaktadır. (Okuyucu 1994, X)

Ziyâ'î, viran evinin özelliklerini mübalağalı bir şekilde tasvir etmiş ancak Cinânî'nin aksine herhangi bir talepte bulunmamıştır. Şiiri boyunca gâh kendisiyle dertleşmiş, gâh eviyle ve kendisiyle alay etmiş, gâh bu duruma isyan etmiştir.

Şeyh Gâlib, Galata Mevlevihânesi'nin tamirini talep eden kasidesini III. Selim'e sunmuştur. Kendisi de Mevlevî olan padişah, sosyal hayatın önemli merkezlerinden biri olan bu yapının tamirini kısa sürede tamamlatmıştır.

b. Hasbıhal Tarzı

Hasbıhal, görüşüp dertleşme, halleşme, sohbet tarzında konuşma, söyleşi anlamlarına gelen bir tarz adıdır. Hasbıhal anlatım tarzında sohbette şair, ikinci şahıslarla konuşabildiği gibi, teşhis yoluyla rüzgar, felek vb. varlıklarla da konuşabilir. Sohbet bir iç monolog halinde şairin kendi kendisiyle konuşması şeklinde de

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

düzenlenebilir. Şair, kendi halini anlatır, şikâyetlerini dile getirir, halinden dert yanar. Döneminden, zamandan yakını, başından geçen olaylara yer verir... Kaside teşbîblerinde tasvirle başlayan üslup, hemen arkasından hasbîhale yani sohbet yahut konuşma üslubuna dönüşebilir. (Akkuş 2006, 91)

İncelediğimiz üç kasidenin de teşbîb bölümleri hasbîhal tarzı özellikler taşımaktadır: Gâlib’in gönlü bir zamanlar aşk mimarının yaptığı mamur bir ev iken şimdi başka hal almıştır. Çın ve Ferhar nakkaşlarının bile gıpta ettiği bu sırlar aynası kederden kırılmıştır.

Gönül bir beyt-i ma‘mûr u safâdır aşk mi‘mârı
Yatır ammâ ki şimdi başka bâmı başka dîvârı

Şikest olmuş kederden öyle bir âyîne-i esrâr
Ederken gıpta-keş sûretgerân-ı Çîn ü Ferhârı

(Şeyh Gâlib-1,2)

Şair burada bir yandan dönemin padişahına, onarılmasını istediği Galata Mevlevîhânesi’nin durumunu anlatmakta, öte yandan da kendi psikolojik yapısını tasvir etmekte, iç dünyasını anlatmaktadır. Şeyh Gâlib’in söz konusu beyitlerinde içinde bulunduğu ruh hali, yaşadığı hüznün, gönlündeki üzüntü yıkılmaya yüz tutmuş Mevlevîhâne’nin durumunun tasviri sırasında dolaylı bir biçimde, daha doğrusu somut bir mekan tasviriyle soyut bir mekan tasviri biri ötekini içine yedirilerek başarıyla verilmiş, şair derdini dökmüştür (Mengi 2000, 128)

Mevlevîhâne’nin damının, tahtalarının, çivilerinin, pencere ve perdelerinin harap ve perişan hallerini kendi psikolojisiyle yoğurarak tasvir eden Gâlib, müracaat tarzıyla söylediği iki beyitle tekrar gönlüne seslenerek girizgâh yapar. Bu beyitlerde, hem gönlünün hem de Mevlevîhâne’nin padişahın ilgisine muhtaç olduğunu söyler.

Dedim âyâ nedendir böyle vîrân kaldığı çokdan
Olurken manzar-ı ayn-ı hıdvân-ı keremkârı

Dedi peyk-i beşâret sâhibin gözlerdi ol ma‘bed
Açıp revzenleri dest-i du‘âyı çeşm-i bîdârı

(Şeyh Gâlib-17,18)

Mostarlı Ziyâ’î de kasidenin başında “Hâne-i vîrâne-i kalbüm midür yâ meskenüm” ifadesiyle Şeyh Gâlib’le aynı tarzda, hânesi ile gönlünü özdeşleştirir. Devirden ve felekten şikâyetin de mevcut olduğu bu giriş beyitlerinde, mihnet yeri olarak tasvir ettiği evine felek tarafından konulduğunu söyler.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Meskenim oldu dirigâ bir ‘aceb mihnet yeri
Hâne-i vîrâneye koydu felek ben çâkeri

(Ziyâ’î-1)

Daha sonra harap evinin döşemelerini, pencerelerini, perdelerini, fare deliklerini, yıkık dökük çatısını, haşerat ve hayvanlarını hasbihal tarzında tasvir eden şair, son beyitte yine evi ile kalbi arasında benzerlik kurar ve kendisine, bu evi terk etmesini öğütler.

Ey Ziyâ’î kalb-i fâsık gibi zulmetdir içi
Taşra çık görmek dilersen âfitâb-ı hâveri

(Ziyâ’î-33)

Cinânî’nin kasidesinin ilk beytiyle Ziyâ’î’nin ilk beyti benzerlikler gösterir. Şiirlerin konusunun da ortak olduğu göz önünde bulundurulduğunda, aynı yüzyılda yaşamış olan bu iki şairin birbirinden etkilenmiş olması ihtimali de düşünülebilir. Ziyâ’î’nin evi “bir aceb mihnet yeri”, Cinânî’ninki ise “bir aceb hâne”dir. Bu hânenin içi fenâ ehlinin kesesi gibi boş, aşğın gönlü gibi elemlelerle doludur.

Kîse-i ehl-i fenâ gibi derûnı hâlî
Dil-i ‘âşık gibi âlâm ile ammâ meşhûn

(Cinânî-3)

Evin ayrıntılı tasviri, girizgâh ve methiye bölümlerinden sonra fahriye bölümünde “Gel Cinânî sözi şimden girü tatvîl itme” mısraıyla hasbihaline geri dönen Cinânî, kendisiyle sohbetine devam eder.

Hâne-i kalbini lutfıyla yapar şâh-ı cihân
Komaz elbetde senin kalb-i hazînin mahzûn

(Cinânî-35)

Divan şairi, bilinen belli yapısı, düzeni olan kasideyi, ortaya koyduğu bazı örneklerde, geleneğin dışına çıkarmaya, dolayısıyla kasidenin alışılmış yapısını kırmaya çalışmış ve bunda da başarılı olmuştur, yani gelenek aşılmıştır (Mengi 2000, 135).

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi geleneksel kalıpları kırmaya çalışan Cinânî, Ziyâ’î ve Şeyh Gâlib her üç şiirde de hasbihal tarzı anlatım tekniğini kullanmışlardır. Bu teknik sayesinde duygularını ve şikâyetlerini daha rahat anlatmış, beklentilerini sıralamış, yaşadıkları yerlerle ruh halleri arasında bağlantılar kurmuşlardır. Bu bağlantıları benzetme, kinaye, teşhis, intak ve mübalağa sanatlarıyla güçlendirerek içinde buldukları durumu tasvir etmişlerdir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

c. Mizah-Hiciv

İncelediğimiz üç kasidenin en belirgin özelliklerinden biri de mizah ve hiciv unsurları taşımalarıdır. Yaşantıları ve ruh halleri, yıkık dökük viran binalarıyla örtüşen şairler, kasidelerinin teşbîb bölümlerinde hem kendileriyle hem evleriyle hem de devirleriyle alay ederler. Bu alaylar bazen bir delinin bile böyle bir evde yaşayamayacağını ifade edecek özeleştirici şeklinde kendisiyle;

Bir nefes ‘âkıl olan nice karâr etsin kim
Turmaz içinde anın bağlamayınca mecnûn

(Cinânî-18)

bazen de kapıya gelip paralarını isteyen alacaklılarla yapılan kavgalar ve çetin mücadelelerin anlatılması şeklinde toplum ve sosyal hayatla ilgili olarak tezahür eder.

Akçamuz ver deyü hengâme ider dâyinler
Kapuda her gün olur ceng-i mütûn ile kurûn

(Cinânî-18)

Şeyh Gâlib, Mevlevîhâne’nin perişan haliyle alay ederken bu binanın sivrisinek gibi dayanıksız olduğunu, parmak ucuyla bile yıkılabileceğini, binayı tamir edecek ustaların keser, testere gibi aletlere ihtiyaç duymayacağını, çünkü dokundukları anda binanın yıkılacağını söyler.

Ser-i engüşt ile mânend-i peşşe hedmi mümkündür
Bıraksın çîre-dest üstâdlar tîşeyle minşârı

(Şeyh Gâlib-15)

Bu eski binada “doğru”nun dışında bütün geometrik şekiller mevcuttur. Kubbe ve duvarlarda pek çok eğriler ve kavisli yay şekilleri bulunmaktadır.

Nukûş-ı hendesîden müstakîmin gayrı hep mevcûd
Mu‘avvecler mukavveslerle memlû tâk u dîvârı

(Şeyh Gâlib-16)

Ziyâ’î’nin evi ise ateş, hava, su ve topraktan meydana gelen dört unsurun toplandığı bir yerdir.

Âteşi yel dağdır su kaynağdır toprağı
Çâr ‘unsur mecmu‘ıdır fi’l-hakîkâ her yeri

(Ziyâ’î-23)

Şair alaycı bir ifadeyle evindeki sayısız delik ve gediği kastederek, bu binayı bin sekiz yüz penceresi, iki yüz elli kapısı olan muhteşem bir saray gibi hayal eder.

Anı üstâd-ı fenâ hayli musanna‘ eylemiş
Binsekizyüz revzeni var ikiyüz elli deri

(Ziyâ’î-8)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

İstihza, divan şiirinde yergi amaçlı söz sanatlarından biridir. Sözlüklerde alay, alay ederek küçük düşürme, birini hezl edip maskaralığa alma, ironi, nükte olarak tanımlanan istihzada kelimenin sözlük anlamlarından da anlaşılacağı gibi temelde alay etme amacının yattığı nükteli söyleyiş esastır (Mengi 2000, 84). Ziyâ'î, deliklerden başını çıkarıp kendisine “istihza” ile baktıklarını düşündüğü farelerden bahsederken “istihza” sanatı yaparak kendisiyle alay eder.

Fareler yer yer deliklerden çıkarmış başını
San temâşâ edip istihzâ eder ben ahkarı

(Ziyâ'î-26)

d. Teşbîblerde Hânelerin Tasviri

Çalışmamıza konu olan teşbîb bölümlerinde, her üç şair de tasvir ettikleri hânelerin genel durumundan memnun değildir. Cinânî, alttan kaynakayan lağımlar ve yağın yağmurun etkisiyle su içinde kalan evini dibi delik bir kalyona benzeterek bu evdeki rahatsızlığını ve sıkıntılarını anlatır.

Altı yaş üstü açık mihneti çok râhatı yok
Vay ne benzer ana bir dibi delinmiş kalyon

(Cinânî-10)

Ziyâ'î ocağı tutuşamayıp devamlı tüten evinde, dumandan dolayı gözyaşı dökmektedir. Beytû'l-hazen'e benzeyen bu hânedede Hz. Yakub gibi ağlaya ağlaya kör olmaktan korkar.

Hazret-i Ya'kûba döndüm meskenim Beytû'l-hazen
Gözsüz eyler korkarın âhir felek ben çâkeri

(Ziyâ'î-22)

“Gerçi yokdur hânenin ‘âlemde bundan bed-teri” diyen Ziyâ'î'nin ifadesinin bir benzerini Şeyh Gâlib “Bulunmaz zîr-i sakf-ı âsumânda böyle vîrâne” şeklinde söyler.

Üç kasidenin de giriş bölümlerinde perişan durumdaki hânelerin yapısı, döşemeleri ve eşyalarıyla ilgili birbirine benzeyen pek çok tasvir ve benzetmenin yanında evlerdeki haşerat ve hava şartlarının bu hânelere yaptığı olumsuz etkiler de anlatılmaktadır. Teşbîblerdeki bu mübalağalı anlatımların en dikkat çekici olanlarını başlıklar halinde inceledik.

Hânelerin tahta ve döşemeleri:

Mevlevîhâne'nin tahtaları yıpranmış, delik deşik olmuş, incelmıştır. Gâlib, ay ışığının keteni çürütücü özelliğine işaret ederek, evin tahtalarının ay ışığında çürük keten gibi görüldüğünü söyler.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Çürük kettâna dönmüş tahtalar bir rütbe kim gâhî
Verir seyl-âba rahtın mâhtâbın tâb-ı envârı

(Şeyh Gâlib-13)

Bu evi tamir edecek ustanın işi artık kolaydır. Delikler o kadar büyümüşdür ki kalbura ihtiyacı olmayacaktır.

Kolaylanmış kabûl-i hüsn-i ta‘mîr etmeğe zîrâ

Delikler var ki muhtâc eylemez gırbâle neccârı

(Şeyh Gâlib-14)

Ziyâ‘î‘nin evinin tahtaları o kadar eskidir ki her biri Nûh‘un gemisinin tahtalarıyla aynı yaştadır. Dülgerin evi yaparken kullandığı tahtalar, sanki Nûh‘un gemisinin yapımında geminin ağaçlarını taşıyan efsanevi bir şahsiyet olan Üc‘un getirdiği tahtalardan alınmıştır.

Raht-ı fülk-i Nûh ile hem-‘asrdır her tahtası

Cerr edipdir anı ‘Üc İbn-i ‘Unukdan dülgeri

(Ziyâ‘î-15)

Hânelerin çatıları:

Cinânî‘nin evinin damı neredeyse yoktur. O, geceleri evin deliklerinden bütün yıldızları görmektedir.

Sakfi ol denli delikdir ki giceyle bakıcak

Âsumânın görünür kevkebi hep gûn-â-gûn

(Cinânî-12)

Benzer bir ifade Şeyh Gâlib‘de de vardır. Mevlevîhâne, Aristo‘nun rasathânesi gibidir. Oranın sakinleri oturdukları yerden gökyüzünün hareketlerini seyredeler.

Rasadgâh-ı Aristodan nümûdâr olmuş ol hâne

Ki ya‘nî seyr eder sükkânı seyr-i çarh-ı devvârı

(Şeyh Gâlib-3)

Hânelerin çivileri:

Cinânî evin dökülen çivileri için üzülürken, Ziyâ‘î de dökülmeyip kalan çivilerin çoğunun, çektiği sıkıntıları seyretmek için tahtalardan başını çıkardığını yani düşmek üzere olduklarını söyler.

Gerçi ekser yerinin ekserisi gitmiştir

Bakıcak her şerm-sârî olur dâğ-ı derûn

(Cinânî-4)

Var ise eyler temâşâ çekdiğim zahmetleri

Tahtadan başın çıkarmış yekserinin ekseri

(Ziyâ‘î-10)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Gâlib'e göre, Mevlevîhâne'nin tavanı gökyüzü, bu tavanın çivisi Zühre, çivi pulları Müşteri yıldızdır.

Bulunmaz zîr-i sakf-ı âsumânda böyle vîrâne
Ser-â-ser müşterîdir zühredir gülmîh ü mismârı

(Şeyh Gâlib-4)

Perdeler:

Ziyâ'î, "Perdesin yıllar harâb itmiş açılmış her yeri" ifadesiyle perdelerin eskilikten döküldüğünü, neredeyse hiç kalmadığını söyler. Bu evin perdeleri örümcek ağlarından yapılmıştır. Örümcek ise, fakirlik ülkesinin padişahı olan şairin perdedârıdır.

Câ-be-câ çekmiş müşebbek zarların bir 'ankebûd
Perde-dârımdır benim iklim-i fakrın serveri

(Ziyâ'î-13)

Penceresiz olan Mevlevîhâne'nin perdeleri de aynı Ziyâ'î'nin evi gibi örümcek ağlarından yapılmıştır.

Ne vîrân dîde-i ehl-i basîretidir ana revzen
Aceb mi ankebûtî perdelerden olsa astârı

(Şeyh Gâlib-6)

Duman:

Isınmak için yakılan ateşin çıkardığı dumandan sadece Ziyâ'î'nin kasidesinde bahsedilir. Şair, bu durumdan o kadar rahatsızdır ki hem dumandan hem de derdinden sürekli gözleri yaşarıp ağlamaktadır.

Dem-be-dem ağladığım bu kim duhân-ı bî-amân
Göz göre nergis gibi bî-nûr eder çeşm-i teri

(Ziyâ'î-20)

O, eve geldiği zaman bir türlü yanmayan mangalın tütmesinden dolayı çocuklarının ağladıklarını görünce elinde olmadan ağlanacak haline güler. Beyitte, insan psikolojisinin olağan hallerinden birinin canlı tasviri, bir tablo gibi gözümüzün önünde canlanmaktadır.

Gâh eve girdikçe bakıp gülerin bî-ihyâr
Hep düttün derdinden ağlar görsem oğlancıkları

(Ziyâ'î-21)

Klasik kasidelerde yer alan tasvir ve hayaller genellikle soyuttur. Oysa yukarıdaki beyitte olduğu gibi üç kasidenin teşbîb bölümlerinde de geleneğe uymayan somut, hayatın içinden, gerçekçi tasvirler ve hayaller mevcuttur.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Giysiler:

Cinânî'nin giysileri ve sarığı kış günü delik deşik tavandan giren yağmur sebebiyle daima ıslaktır.

Isladıp câme vü destârı bizi ter düşürür
Turacak bir yeri yok kış günü mahfûz u masûn

(Cinânî-9)

Ziyâ'î'nin sarığının tülbenti ise eve sızan yağmur damlalarından Yahudi başlığı gibi sararmıştır.

Müslümânlar n'eyleyim mânend-i destâr-ı Yehûd
Katrelerden câ-be-câ dülbendim olmuşdur sarı

(Ziyâ'î-19)

Haşerat:

Tahtakuruları, Mevlevîhâne'nin tahtalarını oymacı ustasını utandıracak kadar maharetle oymuştur.

O rütbe hurdegâr oymuş ki kirmân tahta-i ferşin
Eder pür-neng ü noksân dest-i fahrî-i makaskârı

(Şeyh Gâlib-5)

Ziyâ'î ile birlikte rüzgarda, yağmurda sıkıntı çeken, onunla aynı evi paylaşmasına rağmen halini anlamayan dostu örümcektir.

Anlamaz hâlim meğer hem-hânem olan 'ankebûd
Ol benimle yelde yağmurda çeker mihnetleri

(Ziyâ'î-7)

Bu cehennem kuyusuna benzeyen evde yaşayan yılan, çıyan, akrep gibi hayvanlar şairin üzerine gelmektedirler.

Korkarın çâh-ı cehennemdir temâşâ eylesek
Evdeki mâr u çıyân u 'akreb olmuş bir çeri

(Ziyâ'î-11)

Hava Şartları:

Her üç şair de kış mevsimi ve onun getirdiği zorluklardan şikâyet eder. Cinânî, yılın en soğuk ayı olan Şubat'ta bile ocağı yakamadıklarından dert yanar.

Seng-i bî-dâd ile yıkmış ocağın devr-i felek
Dey gelip fasl-ı şubât olsa yakılmaz kânûn

(Cinânî-6)

Ziyâ'î'nin deliklerle dolu evinde ısınmak için ateş yakılsa, evin her tarafından rüzgar estiği için var olan ateş kül halinde etrafa dağılır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Her taraftan yel nüfuz etdikde âteş-dândan
Dağıdır külliyyet ile cem' olan hâkisteri

(Ziyâ'î-18)

Cinânî, damdan akan yağmur suları nedeniyle evin içi ile dışı arasında fark kalmadığını söyler. Şair, ne yapacağını bilmeden sularla dolmuş kapları boşaltmak için oradan oraya döner durur. Hayal gücünün zenginliği ile kendi çaresizliğini, durmadan su alan ve boşaltan bir su değirmenine benzetir.

Yağsa yağmur o kadar tamlar anın tamları kim
Bilmezim kankısıdır anda derûn ile birûn

Nice tamlar diyeyin ana oluk gibi akar
Turma fırır dönerim anda misâl-i tâhûn

(Cinânî-7,8)

Gâlib, Mevlevîhâne'nin viraneliği ile ilgili en büyük sıkıntıyı yağmur yağdığı zaman çeker. Allah'ın rahmeti olan yağmur, viran binaya yük olmaktadır.

Telâşım şimdi dâ'im kesret-i bârândandır hep
Meğer vîrân binâya bâr olurmuş rahmet-i Bârî

(Şeyh Gâlib-10)

Hava şartları içinde hâneleri en olumsuz şekilde etkileyen kış mevsimi ve yağmurdur. Sadece Cinânî, bir beyitte ağustos sıcaklığında evinin fırın gibi olduğundan şikâyet eder.

Issıdan fasl-ı ağustosda furundur gûyâ
Teff ü tâbı bişirip bağrım eder derd ile hûn

(Cinânî-13)

e. *Klasik Dâriyelerle Karşılaştırma*

Dâriyelerde sanat yapılarının mimarları, sarayların ışıltılı görüntüsü, su kıyısındaki güzel görüntülü yalılar, aydınlatma malzemeleri, binanın rengi, şadırvanı, fiskıyesi ve tavan aydınlatmaları övgü ve hayranlıkla tasvir edilir. Tâk-ı bülehd, beyt-i musanna, der, münakkaş perde, murassa câm, çini, sundurma, âvîzeler, ruhâm, mücellâ mermer, kasr-ı mu'allâ, âbâd, halkârî ... vb. pek çok estetik ve mimari terim, dâriye konulu metinlerde göz alıcı, hayranlık uyandıran tabloların oluşmasını sağlayan ifadelerden bazılarıdır (Akkuş 2006, 57).

İncelediğimiz kasidelerde ise, çalışmamızın giriş bölümünde de ifade ettiğimiz yukarıdaki özellikler görülmez. Aksine karanlık ve kasvetli, her tarafı dökülen köhne, alçak, delik, tavansız, penceresiz, perdesiz viran yapılar tasvir edilmiştir. Bunun yanında incelediğimiz

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

kasidelerde de mimarî, döşeme ve tamirle ilgili kelime ve tamlamalar mevcuttur. Bu kelime ve tamlamalar şunlardır:

Şeyh Gâlib (Mevlevîhâne'nin Tamir Kasidesi): Beyt-i ma'mûr, aşk mimârı, bâm, dîvâr, sûretgerân-ı Çîn ü Ferhâr, sakf, gülmîh, mismâr, tahta-i ferş, makaskâr, revzen, perde, astâr, menfez, bînâ, gırbâl, neccâr, tîşe, minşâr, nükûş-ı hendesî, müstakîm, mu'avvec, mukavves, tâk.

Cinânî (Kaside-i Hâne-i Köhne): Hâne, sakf, ekseri, dam, oluk, sütûn.

Ziyâ'î (Kaside-i Hâne-i Vîrâne): Mesken, hâne, beyt, kâşâne, kiriş, kasr, yekseri, mimâr, raht, tahta, dülger, der, dîvâr, mermer.

Klasik dâriyelerde dînî ve efsanevî anlamda meşhur binalar olan “Kabe, Tâk-ı Kısra, Kasr-ı Şîrîn, Beyt-i ma'mûr” gibi yapılar benzetme unsuru olarak veya kinaye yoluyla çeşitli yönlerden anılırken incelediğimiz üç kasidede de “Beytullâh, Ebu Derdâ evi, Beytû'l-hazen ve Rasatgâh-ı Aristo” gibi bina isimleri geçmektedir.

f. Kasidelerin Vesika Değerleri:

Kasideler kimi zaman tarihe yardımcı, kimi zaman da tarihi belgelerin olmadığı yerde belge niteliği taşırlar. Bu açıdan tarihin, edebiyat tarihinin, folklorun, sosyal psikolojinin, sosyolojinin, etnografyanın vazgeçilmez kaynakları konumundadır. Özellikle sûriyye, ıydiye, nevrûziyye, fethiyye, cülûsiyye, kudûmiyye, dâriyye, sulhiyye kasideleri devrinin folkloru, tarihi, mimarisi ve toplum psikolojisini yansıtır (Aydemir 2002, 145)

İncelediğimiz üç kasidenin de çeşitli yönlerden belge olabilme özellikleri taşıdıklarını görüyoruz. Bunların başında şairlerin hayatları gelmektedir. Şairlerin (Cinânî ve Ziyâ'î'nin) ekonomik yönden pek müreffeh bir hayat sürmediklerini ve bundan dolayı psikolojik durumlarının da çok sağlam olmadığını gözlemliyoruz.

Üç şairin de yaşadıkları harap binaları tasvir ederken hasbıhal tarzı anlatımı tercih etmeleri, kendi ruh hallerini ve gönüllerini bu harap binalarla özdeşleştirmeleri psikolojik sıkıntılarının bir göstergesidir. Şairler, kasidelerinde psikolojik durumlarına uygun, mutsuzluğu ve hüznü çağrıştıran kelime ve tamlamalara yer vermişlerdir:

Cinânî: Belâ, âlâm, nekbet, baht-ı vârun, derd, sevdâ-yı cünûn, kalb-i hazîn.

Ziyâ'î: Mihnet, zahmet, iklim-i fakr, derd, belâ, ağlamak, sîne dögmek, kalb-i fâsık.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Şeyh Gâlib: Keder, çeşm-i bîdâr.

Kasidelerde günlük yaşam sahnelerini de görmek mümkündür. Cinânî evinin yıkılan bölümlerini tamir etmek için epeyce borca girer, bağıra çağıra paralarını istemeye gelen alacaklılarıyla her gün kavga eder. Aşağıdaki beyitlerdeki borçlu-alacaklı kavgasının tasviri, sahneyi okuyanın gözünde hemen canlandırılmaktadır.

Turmayıp ol yıkılır harca girip ben yaparım
Eyledi garka-i girdâb-ı belâ bahr-ı düyûn

Akçamız ver deyü hengâme eder dâyinler
Kapıda her gün olur ceng-i mütûn ile kurûn

(Cinânî-14,15)

Oturduğu ev, vakıf malı olduğundan onu satamaz hatta rehin veremez. Bu beyitten, vakıf olan mülklerin satılamayacağını hatta borç karşılığı ipotek edilemeyeceğini anlıyoruz.

Satar olsan ‘ulemâ vakfi deyü almazlar
Bey’ olunmazsa eğer bâri olaydı merhûn

(Cinânî-17)

Ziyâ’î’nin evi de kendisine ait değildir.
Bir fenâ kâşânedir ammâ o da mülküm değil
Gerçi yokdur hânenin ‘âlemde bundan bed-teri

(Ziyâ’î-4)

Bu hâne o kadar değersizdir ki kimsesiz bir ölünün arkasından açık arttırmaya çıkarılacak olsa en küçük paraya yani bir pula bile müşterisi çıkmaz.

Şöyle evdir mâl-ı meyyîtden mezâd olursa ger
Bir pula teklîf olursa kimse olmaz müşteri

(Ziyâ’î-9)

Aşağıdaki beyitlerde de yiyecek ve yakacak sıkıntısından dolayı çekilen zahmetler görülmektedir.

Bunca ‘aybıyla anın yokdur içinde yiyecek
Yakacak yok meğer üstünde olan eski sûtûn

(Cinânî-19)

Ocağa yansın odun bâzâra gelmez bir gice
Rahtını yaksam gerekdir gör belâ-yı diğeri

(Ziyâ’î-17)

Bu kasidelerin vesika değeri taşıyan diğer bir vasfı da mimari özellikleridir. Klasik dâriyelerde olduğu gibi gösterişli binaların tasviri yapılmadığı için mimari zenginlik yerine yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi halkın oturduğu evlerin mimarisi ve

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

tamiri hakkında ipuçları mevcuttur. Bu binalar eski, yıkık dökük, karanlık, sık sık tamire ihtiyaç duyan, eğik, bakımsız yapılarıdır.

Ziyâ’î’nin evinin girişleri o kadar alçaktır ki evin içinde daima eğik yürümektedir. Dik yürüyecek olsa başını tavana çarpacaktır.

Kâmetim yay olsa tokunmam giriş ağacına
Ok gibi toğrulsam ammâ sorma hiç derd-i seri

(Ziyâ’î-5)

Görüldüğü gibi yaşanan mekanların insan hayatındaki yeri çok önemlidir. İncelediğimiz üç şaire ait üç kasidenin en önemli ortak özellikleri eskimiş, zamanın ve mevsimlerin yıkımına dayanamamış, viran hale gelmiş üç yapıyı anlatmış olmalarıdır. Şairler bu harap evlerle kendi iç dünyaları arasında benzerlikler kurmuşlar, kasidelerinde hâneleri ve kendi hallerini anlatırken ekonomik durumları, günlük yaşayışları ve sosyal hayatları hakkında bilgiler vermişlerdir.

Sonuç

Çalışmamızda; zenginlik, gösteriş ve estetik timsali olan klasik dâriye şiirlerinin aksine, 16.yy. şairleri Cinânî ve Ziyâ’î ile 18.yy. şairi Şeyh Gâlib’e ait viran haldeki üç hânenin tasvir edildiği üç kasidenin teşbîb bölümleri incelenmiş, mukayesesi yapılmış ve kasidelerin orijinalliği gösterilmeye çalışılmıştır:

1. Şairlerden Cinânî kasidesini, III. Murat’a viran evinin tamiri için yardım talebiyle, Şeyh Gâlib III.Selim’e, Galata Mevlevîhânesi’nin tamir edilmesi isteğiyle sunmuşlardır. Ziyâ’î ise evinin perişan durumunu tasvir edip şiirini tamamlamış hiçbir talepte bulunmamış, sadece bu evden kurtulma arzusunu ifade etmiştir.

2. Üç şiirde de hasbıhal tarzı üslup hâkimdir. Şairler bir sohbet havasında kimi zaman kendi kendileriyle kimi zaman da gönülleriyle dertleşerek şikâyetlerini dile getirmişlerdir. Kasidenin klasik kurallarından ayrılan şairler, bu yolla geleneğin dışına çıkmışlardır.

3. Şiirlerin teşbîb bölümlerinde mizahî ve alaycı bir anlatım mevcuttur. Üç şair de evleriyle kendi ruh halleri arasında bağlantı kurmuştur. Evleriyle, kendileriyle yer yer de devirle alay ederler. Şiirlerde en çok kullanılan sanatlar; istihza, mübalağa, teşbih, teşhis ve kinayedir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

4. Tasvir edilen hânelerin üçünün de fiziki durumları çok kötüdür. Yapıların çatıları çökmüş, çivileri dökülmüş, perdeleri yırtılmıştır. Evde tahtakurusu, fare, yılan, akrep ve çıyan gibi her çeşit hayvan ve haşerat mevcuttur. Hava şartları özellikle de yağmur ve kış mevsimi binaları daha da katlanılmaz hale getirmiştir.

5. Klasik dâriyelerde sanatlı yapıların tasvirleri yapılırken bu şiirlerde kasvetli ve köhne yapılar tasvir edilmektedir. Bu sebeple zenginlik ve gösterişi anlatan mimari terim ve tamlamalar yerine fakirlik, eskilik ve tamiri anlatan kelimeler ve somut tasvirlerle yer verilmiştir.

6. Her üç kaside de şairlerin hayatı, ekonomik durumları ve psikolojik hallerini yansıtması açısından belge niteliği taşımaktadır. Bunun yanında kasidelerden sosyal hayatla ilgili olarak; borçlu-alacaklı ilişkileri, vakıf mallarının özellikleri, alım satımı, ipoteği, insan ilişkileri, müzayede şartları, giyim-kuşam, yiyecek ve yakacak ile ilgili zahmetler ve halkın yaşadığı yapıların mimarileri hakkında bilgi edinmek mümkündür.

KAYNAKÇA

- AKKUŞ, Metin (1993). **Nef'î Divanı**, Ankara: Akçağ.
- AKKUŞ, Metin (2006). **Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası, Edebi Türler ve Tarzlar**, Erzurum: Fenomen Yayınları.
- ARSLAN, Mehmet, **Bursalı İffet Divanı**, Metin Bankası (Ed.A.Atilla ŞENTÜRK), www.yahoo.com (E.T:14.01.2010)
- AYDEMİR, Yaşar (1996). "Kasidede Muhteva Unsurları", **Gazi Üniv.Sosyal Bilimler Dergisi**, C.1, s.137-159 .
- AYDEMİR, Yaşar (2002). "Türk Edebiyatında Kaside", **Bilig**, S:22, s. 133-168.
- BİLKAN, Ali Fuat (1997). **Nâbî Divanı**, İstanbul: M.E.B. Yayınları.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet (1986). "Kaside", **Türk Dili Divan Şiiri Özel Sayısı**, s. 17-77.
- GÜRGENDERELİ, Müberra (2002). **Hasan Ziyâ'î Hayatı Eserleri Sanatı ve Divanı**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İPEKTEN, Haluk (2005). **Eski Türk Edebiyatında Nazım Şekilleri ve Aruz**, İstanbul: Dergah Yayınları.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

-
- KALKIŞIM, Muhsin (1994). **Şeyh Gâlib Divanı**, Ankara: Akçağ.
- KÜÇÜK, Sabahattin (1994). **Bâkî Divanı**, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- MACİT, Muhsin (1997). **Nedim Divanı**, Ankara: Akçağ.
- MENĞİ, Mine (2000). “Kaside Nesiplerindeki Hasbîhaller Üzerine” **Divan Şiiri Yazıları** , Ankara: Akçağ.
- MENĞİ, Mine (2000). “Divan Şiirinde Yergi Amaçlı Söz Sanatları” **Divan Şiiri Yazıları** , Ankara: Akçağ.
- OKUYUCU, Cihan (1994). **Cinânî, Hayatı, Eserleri, Divanının Tenkitli Metni**, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- OKUYUCU, Cihan, **Türâbî Divanı**, Metin Bankası (Ed.A.Atilla ŞENTÜRK), www. yahoo.com (E.T:14.01.2010)
- PAKALIN, M. Zeki (1993). **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C.I, İstanbul: MEB Yayınları.
- PALA, İskender (1989). **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Ankara: Akçağ.
- SARAÇ, M.A. Yekta (2007). **Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye**, İstanbul: 3F Yayınevi.